

Körülírás és líra Oláh András:
Közjáték vagyunk, 50 év
– 50 vers
Hungarovox, Bp., 2009.

A hitlenebb írók szerint csak a maguk alól minden szilárd valóságot kirúgó idealista szaktársaik vélik, hogy a teremtés és a művészet, azonosnak gyanított algoritmusuk alapján, rokon cselekedetek. S hogy ők, akik hitből írnak, Istennel állnak munkaviszonyban. Ilyen értelemben hit és hitlenség: komoly distinkció, nagy kérdés – nagy és egyben a legfelelősebb kérdések egyike. Mivel éppúgy lehetetlen válaszolni rá, hogy a teremtő művész isten küldötte-e vagy az önhittség gyermeke, mint megmondani: hol és mikor született a művészet. (Milyen remek adu erre Kassák tromfja: „A művészet soha nem kezdődött, és soha nem ér véget... Nincs tehát új és nincs régi művészet. Csak művészet van.”)

A legtüzesebbnek gondolt művészethistória is csupán sejt egy állomást, amikortól az alkotó maga eszmél rá, hogy működése: metafizika, szimbolika és konstrukció együtt. A három elem pedig nyelvileg megjelenítve: az irodalom. Esszencia, megkeresztelt titok, szerkezetet létrehozó észmunka! Vajon lábom marad-e a mű, ha e három elementumból akár csak egyet is szem elől téveszt a művész? A modern irodalom, amelyet egy írásában Ady rettenetes káosznak nevez, megpróbálta így is, úgy is; hittel és hit nélkül, konstruálva és átláthatatlanul; hol emerre tartva, hol amarra – hol meg valamiféle *elegizmus* jegyében létezve.

„sivatagba / temettük a szót / a kiszikkadt álmok / s a porló hit mellé / hisz úgysem értjük / már egymást régen” – írja az *imában* Oláh András, aki mintha arra készülné, hogy márványarcot mutat a költészetnek; ha úgyis hiábavaló az egész. Csak hát az emberben ott a betűmámor, az elhivatottság. S ugyan melyik költő ódzkodik akár önmaga cáfolatától is?

Nem, Oláh András nem akar kivonulni a költészetből, épp ellenkezőleg. S noha egy bizonyos érzet kapcsán ekként sóhajt: „el is határoztam hogy reggel / megkérem a názáretit / adja magyarázatát eme érzetnek”, valójában igencsak apadt hittel versel, de hite fogytával is konok szerelmese az írásnak. Egy műve Isten halott ujjáról beszél, egy másik odamond, hogy „Isten föl-vágta az ereit”, egy harmadik vers zárata meg arra jut: „az Úristen elcseszte ezt is...” Ám e hitbéli önfosztásokból, a költő sokszor megénekelt *nincseiből* szinte süt a vágy, megjárni a maga Mórija-hegyét: hitének, tűnt bizonyosságainak visszaszerzése végett. Mert a versben, de talán a művészet egészében: mégiscsak minden a hit.

Oláh számára ez az írás üzemanyagának tekinthető hit abból a szemléletből sarjad, hogy környezete közvetlen motívumain, hétköznapi jelenségein és tárgyain át kifejezheti azt az esztétikai sokszerűséget, ami túlmutat e jelenségeken és tárgyakon. Más szóval: Oláh (még vagy már) rejt mindenfajta mitológiai vagy éppen metafizikai alapozást. A mitológiába ugyan bele-belekarol, de csak azért, hogy e szolid érintéssel azonosmód visszaköltözzön a praktikus milióbe. Ő nem az érzékek határán túl nyerhető benyomásokon, hanem a tapasztalati formák közt szeret versre gyűlni. Mert ami a lángolást illeti, tényleg érzelemtől égve igyekszik sugározni lelke tartamait. „pipacsok pirosa ontja melegét / hevül a rét pezsdül a vér / villan az ezüst ég” – zengi a *pipacsok pirosa*. S így a *másnap*: „bolyongtam tested / forró homokján / türelmetlen voltam és felajzott / perzselt a vágy / hogy megsebbezelek / hogy elégjek tekintetben / hogy dübörgő véremmel / magunkra rántsam az eget”. Ez a felindult, már-már eksztatikus beszédmód találkozik nála a nagy lobogások kontrasztját adó dekadenciával. Hány és hány versben tör ki belőle valamiféle szociográfiai élményből eredeztethető világbanat! Ilyenkor epikolirai gesztusait és színvágját szófukar költészetre váltja, s külvilágra szegezett látása (egy-egy versvégi kádencia erejéig) befelé fordul. S a valóság-parafrázisok helyébe líra lép (*újkori mesék, köznapi szentek, az utolsó busz*). Úgy tűnik, hogy a szóimádat hirtelen fékje és az elmélyedés a *Közjáték vagyunk* szerzőjénél nagyon is összefüggenek egymással. De ki tagadná, a csönd is kifejező érték: híd vagy szakadék a szavak között.

Ugyanakkor persze nem árt tisztában lenni vele, hogy bizonyos szavak, illetve a bennük lapuló dolgok, ha nem mondjuk is ki őket, megvannak, s várják, hogy valaki eszméletében formát öltsenek. Az írás arányokon is múlik, például a csönd és a beszéd arányán. Oláh Andrástól nem idegen a csönd; a *nekroló*ban kerek-perc kijelenti: „a legjobb ha nem mondasz semmit”. De egyet kell csupán lapozni a könyvében, s már az a véleménye: „titkokra kiáltasz most nemet”. A *Közjáték vagyunk* a jelenségek szép vagy rút énekét nyújtja – egy-egy darabja a közvetlen és tapintható valóság poétikus körülírása. Azé a valóságé, amelyhez fel lehet nőni, s amelyhez le lehet alacsonyodni. Hozzáadott gondolat és lelki társulás nélkül viszont e valóság sosem válik művészileg monumentálissá. Van azonban egy tartomány, a végtelen, s ebből olykor elővilágol a remény, a rátalálás felemelő reménye; ez a tartomány rejti a titkos pontot, ahol azonosulhat egymásban: teremtő és teremtmény. Hol az a költészet, amely végül is nem e felé a remény felé törekszik? S kinti tapasztalatok alapján pedzett közjáték-helyzetünk hangoztatása után nem e belső titok-keresésnek kell következnie?

Kelemen Lajos